

30.11.2021

Asia/5

§ 190

Kirjastopalvelukokonaisuuden palvelustrategia

HEL 2021-012974 T 00 01 01

Päätös

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi kirjastopalvelukokonaisuuden palvelustrategian liitteen 1 mukaisesti.

Käsittely

Asian aikana kuultavana oli kehittämisasiantuntija Inari Penttilä. Asiantuntija poistui kuulemisensa jälkeen kokouksesta.

Esittelijä muutti ehdotustaan siten, että liitteen 1 toiseksi viimeinen kappale muutetaan muotoon:

"Kirjasto vahvistaa rooliaan alustana muiden organisaatioiden ja kolmannen sektorin yhteisöjen tarjoamille palveluille. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset taiteen ja kulttuurin palvelut, digineuvonnan palvelut ja hakeutuvat sosiaalipalvelut."

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi esittelijän muutetun ehdotuksen.

Vastaehdotus:

Tuula Yrjö-Koskinen: Vastaehdotus
Lisätään seuraava kohta liitteeseen:

Työnjakojen kuvaus

A. Kirjasto toteuttaa omana palvelutuotantona
3s kappale

"Kirjastot toimivat kaupunginosien tärkeinä kohtaamispaikkoina ja olohuoneina kaikenikäisille ihmisille."

Kannattaja: Eeva Kärkkäinen

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Tuula Yrjö-Koskisen vastaehdotuksen yksimielisesti.

Esittelijä

kirjastopalvelujen johtaja
Katri Vääntinen

Lisätiedot

Inari Penttilä, kehittämisasiantuntija, puhelin: 310 21606
inari.penttila(a)hel.fi

30.11.2021

Asia/5

Liitteet

- 1 Kirjastopalvelukokonaisuuden palvelustrategia, kuvalk päätöksen mukaisesti 30.11.2021

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyy kirjastopalvelukokonaisuuden palvelustrategian liitteen 1 mukaisesti.

Esittelijän perustelut

Palvelustrategiatyön lähtökohdat

Helsingissä on laaja ja monipuolinen kulttuurin ja vapaa-ajan mahdollisuuksien tarjonta. Kuntalaisille, matkailijoille, yritysille ja muille yhteisöille palveluja tuottavat esimerkiksi Helsingin kaupunki, yleishyödylliset yhteisöt, yritykset, korkeakoulut sekä Suomen valtio. Nämä kaikki muodostavat yhdessä helsinkiläisten kokemuksen kaupungissa olevista vapaa-ajan mahdollisuuksista.

Kuntalain (410/2015) mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kunta on vastuussa palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä, tuottamistavasta, tuottamisen valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Kunnan velvoitteista kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan vastuualueilla säädetään kuntalakiä tarkemmin muun muassa laissa yleisistä kirjastoista (492/2016), laissa kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019), museolaissa (314/2019), teatteri- ja orkesterilaissa (730/1992), laissa taitteen perusopetuksesta (633/1998), liikuntalaissa (390/2015). Kulttuurin ja vapaa-ajan palveluille ei kuitenkaan ole olemassa selkeää, esimerkiksi lainsäädäntöön pohjautuvaa, kuntalaiskohtaista mitoituserustetta.

Nykyinen kaupungin ja muiden palvelutuottajien työnjako on sekä syntynyt historian tuloksena, että muuttuu jatkuvasti tarpeiden ja kysynnän perusteella. Palvelustrategiatyö käynnistettiin, jotta kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan rooli palvelutuotannossa on sekä kaupungille itselleen että kumppaneille ja muille toimijoille selkeämpi. Palvelustrategiatyö on rajattu kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan vastuualueelle eli kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluihin. Palvelustrategia auttaa kau-

punkia suuntaamaan voimavarojaan ja kehittämään henkilöstönsä osaamista sekä auttaa muita toimijoita suunnittelemaan toimintaansa.

Palvelustrategian suhde muihin päätöksiin

Kussakin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan palvelukokonaisuudessa toteutettavien palvelujen tavoitteet määritellään eduskunnan päättämässä lainsäädännössä, kaupunginvaltuuston hyväksymässä strategiassa sekä kaupunginvaltuuston päättämässä hallintosäädännössä. Palvelukokonaisuuksien tarkemmat tehtävät määritellään toimialajohtajan päättämässä toimintasäädännössä.

Palvelujen määrä ja käytössä olevat voimavarat määritellään vuosittain toiminnan ja talouden suunnittelussa eli kaupunginvaltuuston hyväksymässä talousarviossa ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan hyväksymässä tulosbudjetissa.

Palvelustrategialla otetaan ensisijaisesti kantaa siihen, miten kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala osallistuu tai ei osallistu palvelutuotantoon. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalla on toimivalta ohjata kaupungin itse tekemiä palvelutuotantoja, palveluostoja, yhteistyöhankkeita ja avustustoimintaa. Palvelustrategiassa tehdään myös rajauksia, joilla suljetaan tietty toiminta kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan oman toiminnan ulkopuolelle. Kaupungilla ei kuitenkaan ole toimivaltaa päättää muiden toteuttamasta toiminnasta.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan osallistuminen palvelutuotantoon

Kulttuurin ja vapaa-ajan palveluntuotannon periaatteet on määritelty osana Kulttuurin ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet päätöstä (kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 14.1.2020, § 3). Toimiala voi tuottaa palveluita neljän eri palveluntuotantovaihtoehdon avulla, joko omalla tuotannolla, ostopalveluina, yhteistyönä tai avustustoiminnan avulla. Kulttuurin ja vapaa-ajan palveluiden tuotantotapoja ohjaavat seuraavat periaatteet ja käytännöt.

Toimiala tuottaa oman tuotannon avulla palvelut, jotka on yksiselitteisesti annettu lainsäädännön tai muun ohjausvallan mukaisesti kaupungin itse tuotettavaksi. Muissa tapauksissa toimiala arvioi aina tapauskohtaisesti oman tuotannon osalta palveluntarpeen ja roolinsa toimijakentällä. Toimialan omassa tuotannossa toimialan henkilöstö tuottaa palvelun.

Ostopalveluina tuotettavien palveluiden osalta kaupunki valitsee määrittelemäänsä tarpeeseen palvelun toteuttajan esimerkiksi kilpailutuksen avulla. Kaupunki ostaa palvelun ja kattaa sopimuksen mukaisen

30.11.2021

palvelun kustannukset. Palvelun tuottajalla on vastuu palvelun laadusta ja toteuttamisesta.

Yhteistyössä toteuttavien palveluiden osalta toiminnan tavoitteet ja tehtävät määritellään yhteistyösopimuksessa. Kustannukset katetaan yhteisesti. Rahallinen yhteistyö perustuu vastikkeisiin. Yhteistyöprojektit ovat määrämittäisiä ja niillä on selkeä omistajuus- ja ohjausrakenne toimialan sisällä. Yhteistyöprojektit arvioidaan säännöllisesti.

Avustustoiminnan osalta kaupunki määrittelee yleiset ehdot avustamiselle lainsäädännön mukaisesti. Toimija määrittelee toiminnan omista lähtökohdistaan ja hakee sille avustusta kaupungilta. Avustus ei kata kaikkia toiminnan kustannuksia. Avustamiseen ei liity vastikkeita.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialasta itsenäisesti tuotettavien palveluiden osalta toimijat määrittelevät toiminnan omista lähtökohdistaan ja kaupunki ei tue toimintaa taloudellisesti. Kaupungin rooli on mahdollistaa itsenäisten toimijoiden palveluita ja toimintaa, esimerkiksi kaavoituksella, suunnitteluvarauksin, lupien ja neuvonnan avulla. Edellytyksenä on toiminnan laillisuus ja yleisten normien ja säädösten noudattaminen.

Valmistelu

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi 14.1.2020 kokouksessaan kulttuurin ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet. Palvelustrategiatyö vastaa palveluverkon suunnitteluperiaatteiden toimenpidesuosituksen, jossa kehoitettiin linjaamaan kaupungin roolia palveluntuottajana (Kulttuurin ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet, toimenpidesuositukset, liite 3).

Kaupunginvaltuusto päätti 27.11.2019 osana Helsingin kaupungin talousarviota vuodelle 2020 kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan sitovaksi tavoitteeksi palvelustrategiatyön, jossa palvelukokonaisuuksittain kuvataan, ketkä muut tuottavat oman sektorin palveluja tai toimintaa ja mikä on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tehtävä palveluntuottajana. Työ viivästyi koronapandemian vuoksi ja palvelustrategia asetettiin 17.2.2021 kaupunginvaltuuston päätöksellä sitovaksi tavoitteeksi myös vuodelle 2021.

Palvelustrategiatyön valmisteluun on osallistettu kumppanikenttää haastatteluiden sekä kumppanikyselyn avulla. Kumppaneiden näkemykset ovat ohjanneet työn valmistelua. Työn omistaja on toimialajohtaja, ja palvelukokonaisuuksien päälliköt vastaavat omien palvelukokonaisuuksiensa palvelustrategioista. Työtä on ohjannut palvelukokonaisuuksien johdosta muodostunut ohjausryhmä ja valmistelua on tukenut projektipäällikkö ja projektiryhmä. Liikunnan, kulttuurin ja nuorisopalvelukokonaisuuden kumppanuusyksiköt ovat valmistelleet projektityönte-

kijän tuella toimialayhteiset avustamisen periaatteet. Työtä on esitelty kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalle 19.1.2021 lautakunnan kokouksessa ja iltakoulussa 4.5.2020.

Kirjastopalvelukokonaisuudessa palvelustrategia valmisteltiin työryhmätyönä, jota henkilöstö kommentoi eri foorumeilla. Työskentelyyn liittyi myös työpajoja ja selvityksiä kirja- ja kustannusalan toimijoiden kanssa sekä verkkokeskustelu kirjastojen tiloja käyttävien kumppaniorganisaatioiden edustajien kanssa.

Kirjastopalvelukokonaisuuden rooli Helsingin seudun kirjastopalveluissa

Kirjaston ydintehtävät on määritelty yleisistä kirjastoista annetussa laissa (1492/2016). Lain tavoitteina on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin sekä tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen, aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Kirjastopalveluja tuotetaan ja kehitetään yhteistyössä asukkaiden, muiden kirjastojen, kolmannen sektorin, tekijänoikeusjärjestöjen ja yksityisten toimijoiden kanssa.

Kirjaston laaja palveluverkko, pitkät aukioloajat sekä asiantunteva henkilöstö tekevät palveluista hyvin saavutettavat eri väestöryhmille ja kumppaneille.

Kirjastopalvelukokonaisuuden työnjaon kehittämiskohteet ja selvittämishankkeet

Kansallisen lukutaitostrategian ja Helsingin kaupunkistrategian tavoitteiden mukaisesti kirjasto kasvattaa rooliaan lukemaan innostamisessa ja lukutaidon vahvistamisessa.

Kirjastopalvelujen alueellista saatavuutta ja kirjaston digitaalista palvelukyvykkyyttä kehitetään kaupunkistrategian linjausten mukaisesti.

Alkaneella kaupunkistrategiakaudella kirjasto selvittää seudullisen yhteistyön tiivistämismahdollisuuksia Helmet-kuntien kanssa kirjaston digitaalisen perustan ja prosessien kehittämisessä.

Helsingin kaupunginkirjasto vastaa Suomen kuntien yhteisen e-kirjaston rakentamishankkeesta, jossa haetaan uusia toimintamalleja ja teknologiaratkaisuja digitaalisten aineistojen yhdenvertaisen saatavuuden parantamiseen koko Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman hankkeen osapuolina ovat kirjastot, kunnat sekä kirjallisuus- ja kustannusalan ekosysteemi.

30.11.2021

Asia/5

Erilaisissa jakamistalouden palveluissa kirjaston rooli muovautuu kokeilujen kautta.

Kirjasto vahvistaa rooliaan alustana muiden tarjoamille palveluille. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset taiteen ja kulttuurin palvelut, digineuvonnan palvelut ja hakeutuvat sosiaalipalvelut.

Kirjaston roolia digitalisoituneen yhteiskunnan palveluneuvonnassa tulee selkeyttää siten, että digitaalisten palvelujen tuottajat voivat itse ottaa digipalvelulain mukaisen vastuun omien palvelujensa syvällisestä neuvonnasta.

Esittelijä

kirjastopalvelujen johtaja
Katri Vääntinen

Lisätiedot

Inari Penttilä, kehittämissasiantuntija, puhelin: 310 21606
inari.penttila(a)hel.fi

Liitteet

1 Kirjasto_Palvelustrategia_liite_30.11.2021

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano